

kasneje vedno znižujejo, nikoli pa se ne povečujejo. To pomeni, da je proračun sestavljen vedno na podlagi optimalno možnega dotoka sredstev. Ker pa posegajo v ta predvideni optimalni dotok sredstev razni »zunanji« in nepredvideni činitelji, se pogosto dogaja, da so predvidena proračunska sredstva le minimalno, ne pa optimalno realizirana. Ko pa izvajajo rebalans plana tako, da tistim nosilcem, katerih dejavnost je odvisna predvsem od proračuna, predvidena sredstva kasneje vedno znižujejo, vpliva to negativno na celotno njihovo dejavnost. Zato bi bilo bolje, da proračuna ne bi sestavljali na osnovi optimalno možnega dotoka sredstev.

Možna je tudi druga varianta: tisti, ki proračun sestavljajo, lahko že v naprej vedo, da ne bo v celoti dosežen. Ta rešitev je mnogo bolj taktična, ker konflikte in vsa nezadovoljstva kratko in malo onemogoči s tem, da na koncu leta reče: »predvidena sredstva se niso realizirala, ker so to razni instrumenti preprečili«.

To navajamo tukaj predvsem zato, ker pri rebalansu kot po nekakšni zakonitosti znižajo najprej tudi sredstva, ki so namenjena za kulturno dejavnost. nato za šolstvo in zdravstveno kurativo.

(Konec prihodnjič)

RAZGOVORI

DRUŽBENA KORISTNOST MUZEJEV

Gorazd Makarović

Ena izmed važnih usmerjenosti muzejske dejavnosti poteka pod geslom »muzeji in turizem«. Bistvena karakteristika te muzejske politike je v razstavni dejavnosti, ki naj bo zlasti za tuje turiste *privlačna in zanimiva*. Turisti prihajajo na oddih, razumljivo je, da si želijo zabav in zanimivosti. Med temi so zlasti nacionalne, regionalne in lokalne *posebnosti*. Iz navedenega je jasno, kakšen mora biti značaj razstavne dejavnosti, ki naj služi »kulturnemu razvedrilu« povprečnega turista.

Takšna dejavnost je za turista poleg pokrajinskih lepot in folklore prav gotovo močno privlačna. Muzejska razstava tega značaja pritegne turista in ustvarja določen priliv deviznih sredstev, ki se realizira seveda prek gostinskih obratov in splošne finančne porabe v kraju, kjer se mudi turist tudi zaradi muzejske razstave, ki mu lahko prijetno izpolni prosti čas. Zato je nedvomno, da so v tem smislu muzejske institucije proizvajalci s posrednim finančnim učinkom, ki je del narodnega dohodka, pri čemer je prav vseeno, skozi katero blagajno so prišli bankovci v žep skupnosti. Ta vrsta muzejske aktivnosti je torej predvsem materialno koristna kot tudi kulturno reprezentančna.

Ta vidik muzejske aktivnosti bi bil prav zaželen, če te vrste razstav ne bi z nerazumljivo kratkovidnostjo in ozkostjo (znano je, da se v razpisih za občinskega prosvetno-kulturnega referenta redno zahteva le srednješolska izobrazba) precenjevali zlasti v občinskih merilih na škodo glavne naloge muzejev; še nevarnejša je uporaba takšne politike za današnje muzejske institucije. Te so šibko dotirane. Finančna sredstva, ki po odbitku osebnih dohodkov ostanejo za

normalno muzejsko aktivnost, so minimalna in dobesedno omejujejo muzejsko delo. Zdi se, da je prav zaradi tega stanja prišlo celo do pogledov, po katerih naj bi bilo muzejsko delo duhovna aktivnost s posrednim komercialnim učinkom. To mnenje se je celo uporabljalo kot *argument za smisel in potrebo obstoja muzejev v naši družbi*.

Druga pomembna smer muzejske aktivnosti je prav tako vsebovana v geslu »šole in muzeji«. Po tem pojmovanju naj muzej zamenja šolski kabinet. Učna snov, ki se posreduje v šoli, naj bo v muzejih popolno in nazorno prikazana, saj je nedvomno, da šole ne morejo imeti originalov, prav tako tudi ne morejo tako popolno predstaviti snovi kot kak specialen muzej. S tem se dviga raven pouka in znanja šolske mladine in hkrati olajšuje dožemanje snovi.

Koristnost tovrstne muzejske aktivnosti je očitno povezana zlasti z reformo in napredkom našega šolstva.

Obe navedeni vrsti muzejskega dela se danes smatrata že kot običajen sestavni del muzejske aktivnosti. Vsekakor pa se ob tem postavljajo določena vprašanja. Ali sta ti dve dejavnosti že lahko zadosten vzrok za obstoj muzejev? Ali vzdržuje družba muzeje predvsem zaradi tako zastavljenega dela? Ali teh nalog ne bi mogle prevzeti tudi drugačne turistične in pedagoške institucije? Ali je to delo lahko specifično za muzeje? Ali je s takšno dejavnostjo že poravnani dolgi naši družbi?

Res obstojijo za tako usmerjeno delo priprave, zbiranje, restavriranje gradiva, izpopolnjevanje znanja, aranžiranje razstav, organiziranje poljudnih predavanj itd., vendar je to delo pri zgoraj zastavljenih ciljih nujno in smiselno le, kolikor omogoča izpolnjevanje zastavljenih nalog.

V tekstu želim pokazati, kakšne so *specifične* naloge, dolžnost in odgovornost muzejev pred našo družbo.

Nihče ne dvomi, da spada muzejsko delo med duhovne aktivnosti. Muzejsko delo v svoji skrajni posledici in smotru je razstavljanje. To razstavljanje je lahko med drugimi načini tudi faktografsko, »objektivno« in seveda neopredeljeno. Lahko npr. pravimo: to je perzijska preproga, stkana iz 14.000 vozlov, to je čevlji, ki ga je nosila (kar je ugotovil literarni zgodovinar ta in ta) Primitiva Julija, to je stara podoba, na kateri je naslikanih 100 oseb, to je nočna posoda, ki jo je uporabljal Napoleon itd. Takšen način predstavljanja je poraben v vsakem času in prostoru, tako v 19. stoletju v Franciji, mogoč pa je tudi danes v Sovjetski zvezi ali kjerkoli drugje.

Edina korist tovrstnega razstavljanja za publiko je v vidnih *zanimivostih*. »Poglejmo, na kakšnem stolu je sedel faraon, s kakšnimi pripravami so spretni ljudje včasih puščali kri, kako je kmet s preprostimi pastmi lovil polhe in ribe, kakšne deviške pasove so dajali nezaupni možje svojim ženam, kako so praznoverni ljudje iskali zaklad« ipd. ipd. Tako razstavljenе reči so *kratkočasne in mikavne*, obstaja pa resno vprašanje, ali ni takšen način razstavljanja na isti ravni kot časopisna rubrika »nevjerojatno ali istinito«. Res so muzejski predmeti resnični, bistvo omenjene rubrike pa je pač »nevjerojatno i neistinito«, ali to gotovo ne more opravičiti takšnega načina razstavljanja. Na podoben način je bila v polpretekli dobi v muzejih razstavljen (ne prezentirana v muzejskem pomenu besede!) naša preteklost. V tistem času je že s samim prikazom odigral ta način razstavljanja pomembno vlogo v razvoju nacionalne zavesti. Zato pa je potrebno ugotoviti, da v današnjih razmerah ta način ne more ustrezati, saj

v najboljšem primeru predstavlja *faktografsko informacijo* o predmetih ali ozko predmetno določenem stanju v določenem času in prostoru.

V isto kategorijo razstavljanja spada tudi prikaz muzealij pod »likovno-estetskim aspektom«. V tem smislu ne predstavlja ta izraz nič drugega kot uveljavljanje diletantskega okusa, ki muzejskega predmeta ne smatra kot sredstvo, ampak kot namen, zanemarija strukturo in odvisnost objektov od historičnih stanj in pogojev. Jasno je, da spada ta način razstavljanja kvečjemu v izložbo trgovine, nikakor pa ne v muzej.

Danes že postaja bolj ali manj jasno, da opisani načini razstavljanja ne morejo nuditi nič drugega kot bolj ali manj uspešno *neopredeljeno* informacijo. Način priprave in dojemanja takšnih razstav je sicer hiter in lahkoten, vendar tudi zaradi svoje neopredeljenosti ne morejo biti *resnično* družbeno koristne. Zaradi tega načina razstavne politike bi se po pravici postavilo vprašanje družbene potrebe in koristnosti muzejev kot specifičnih institucij, če ne bi v današnjo muzejsko prakso že prodiralo spoznanje, da glavna naloga muzejev ni niti v sodelovanju s turizmom in drugimi komercialnimi dejavnostmi niti v nadomeščanju šolskih kabinetov niti v informiranju o preteklosti, ampak v *kulтивiranju posameznikov*, ki sestavljajo družbo.

Osnovna in najvažnejša naloga muzejev v naši družbi je posredovanje znanja in spoznanja s pomočjo historičnih, predvsem materialnih dejstev. Naloga vsake razstave je, da odgovori na vprašanje, nikakor pa ne, da je paša za oči. Zgodovina prav gotovo ni, »kot že beseda pove, to, kar se je zgodilo«. Zgodovino ustvarja vsak čas nanovo, saj tudi danes vidimo v historičnih dejstvih *nekaj drugega* kot polpretekli čas, ker jim dodajamo nove dimenzije. Historična dejstva so za nas *koristna in pomembna* le, kolikor so gledana v okviru spoznanj današnjih dni. Preteklost je pomembna predvsem zaradi sedanjosti, čemu bi sicer sploh služilo raziskovanje preteklosti?

Družbena koristnost muzejev je v skrajni konsekvenci enaka kot koristnost drugovrstnih duhovnih aktivnosti, npr. umetnosti, literature itd. Muzejske razstave posredujejo znanje posameznikom. Pri tem niso toliko važni muzejski predmeti sami kot njihova pričevalnost in ta samo, kolikor sestavlja znanje, ki ga posreduje razstavljalec posamezniku prek materiala. Samo takšna predstavitev gradiva je lahko pogoj, da posamezniki spoznavajo po delcih smiselnost in zakonitost zgodovinskih sprememb in si tako zgradijo del pogleda na svet. S pomočjo tako zastavljene muzejske dejavnosti postajajo lahko posamezniki ustvarjalni, samostojni, osveščeni in kritični, kar so nedvomno nepogrešljive *karakteristike polnovrednega člana socialistične družbe*. Ob tako pojmovani dejavnosti muzejskih institucij je pač popolnoma jasno, kako malo sta v primeri s to nalogo važni vrsti razstavne aktivnosti, ki smo jih navedli v začetku sestavka.

Iz zgoraj povedanega je razvidno, zakaj je neopredeljena, »objektivna« informativnost razstavne politike družbeno indiferentna, neangažirana, saj ne more osveščati posameznikov, ampak jim celo zapira pot k spoznanju ter je kot takšna lahko celo škodljiva.

Nedvomno je, da so navedene naloge muzejev v socialističnem družbenem sistemu specifično muzejske in jih ne more nadomestiti nobena druga institucija, kar pa ne drži za razne turistične in šolskoprosvetne razstave ali razstave »lepih in zanimivih predmetov«. Za uresničevanje prej navedenih nalog pa je brezpogojno potrebno znanstveno delo. Kot vemo, v znanosti ni nekih večno

veljavnih pravil in ugotovitev, kot se to redno kaže pri vsakokratni uporabi novih vidikov. Naše znanje je bilo in bo nepopolno, prav zato pa je potrebno posredovati znanje z novih vidikov, ki so aktualni v raznih stopnjah razvoja, in to z gradivom, ki šele z znanstveno obravnavo dobi pravo muzejsko vrednost. Potemtakem si družbeno resnično koristne muzejske dejavnosti ne moremo zamisliti brez aktivnega in nenehnega znanstvenega delovanja. Zato bi tukaj opozorili na pomanjkljivost Zakona o muzejih, ki jih definira kot *prosvetno kulturne ustanove*. Oba naziva dobro označujeta bistvo muzejske dejavnosti, ker pa je ta dejavnost brez znanstvenega dela neuresničljiva, bi bil za muzeje edino pravilen naziv »znanstveno-kulturno prosvetne institucije«.

V začetku sestavka omenjene vrste muzejske aktivnosti so *potrebne*, vendar *upravičene* šele po uresničitvi glavne muzejske dolžnosti, katere namen je, da *kultivira* posameznike, ki sestavljajo *našo* družbo. Šele v drugi vrsti lahko služijo muzeji kot šolski kabineti, za ogled radovednim tujcem in kot sredstvo kulturne reprezentance.

Te družbenoodgovorne muzejske naloge zahtevajo seveda tudi nove oblike komunikacije s publiko. Potrebna so vodstva po razstavah, predavanja, diskusijski večeri, razna vizualna in slušna sredstva itd.

Ti načini dela se uvajajo v naše muzeje razmeroma počasi. Vzrok temu so predvsem težavni pogoji dela, o katerih ne pričajo samo nizke dotacije, ampak tudi skoraj nemogoča stiska s prostorom. O tem govori dejstvo, da se trije najpomembnejši slovenski specialni muzeji stiskajo v eni stavbi. Ta stara stavba — Rudolfinum — je kot prva in zadnja stavba na Slovenskem, ki je bila sezidana za muzejske namene, edinstven kulturni spomenik.

SREČANJA

ŠPANSKA POEZIJA PO DRŽAVLJANSKI VOJNI. Marca 1939 je v Španiji konec triletno državljanske vojne, v kateri je dežela izgubila milijon ljudi. Toda s tem trpljenja španskega ljudstva še ni konec. Z novim režimom se razbohoti nasilje. Ječ je nenadoma vse premalo, deset in deset tisoči španskih napredno usmerjenih ljudi, ki jim grozi smrt ali ječa, pa morajo zapustiti domovino, med njimi tudi več tisoč španskih izobražencev, katerih večina je bila med vojno na strani republike.

Tako tudi pesniki. Nekaj jih je pobrala že vojna, med njimi Garcío Lorco, ki so ga falangisti zahrbtno ubili. Frankisti so zagrenili zadnje dni življenja tudi Miguelu de Unamunu, ki umre leta 1963. Takoj ob koncu vojne, nekaj dni potem, ko odide čez mejo, umre prvak španskih pesnikov tako imenovane generacije 1898 — Antonio Machado. Grenki kruh izgnanstva morajo okusiti Juan Ramón Jiménez, Pedro Salinas, Rafael Alberti, Jorge Guillen, Leon Felipe in drugi. Kaj bi te ljudi čakalo v domovini, kaže usoda tragično preminulega Miguela Hernándezza, ki leta 1942 bolan umre v Francovi ječi v Alicantu.

Pritisk diktatorske oblasti je bil hud zlasti prva leta po vojni. Kasneje mora nekolikanj popustiti, ker je odpor španskega delovnega ljudstva vedno odločnejši. (Že leta 1947 stavkajo delavci v Bilbau, leta 1951 je splošna stavka v Barceloni, leta 1956 v Pamploni in drugih baskovskih mestih; leta 1957 pride do prvih javnih manifestacij proti vladi v Madridu in Barceloni, naslednje